

Published on www.bilvavi.net

[Home](#) > 006 גמרא בבא בתרא עיון

גמרא בבא בתרא עיון 006

בלתי מוגה

שיעור 6

הזכרנו שלש שיטות בראשונים מה הדין בעיר חדשה שאין בה מנהג, איזה סוג ועובי של כותל צריך לבנות!?

שיטת המאירי דסגי בכותל כל דהו שיחזיק מעמד לפי ראות עיני החכמים של אותו הדור. שיטת רבינו יונה שיש חיוב לבנות כותל מינימלי, והוא לבנים. שיטה שלישית שמביא המאירי שצריך כותל מקסימלי של גויל.

ביאור השיטות:

שיטת המאירי ברורה מאד כיוון דסגי בכותל זה לסלק היזק ראייה. שיטת רבינו יונה הסברנו, שחכמים חייבו לבנות מחיצה, אבל מה נקרא מחיצה דווקא מחיצה שהיא כותל, אחרת אין שמה מחיצה. מינימום להגדיר מחיצה כמחיצה זה כותל שהעובי שלו ג' טפחים. במשנה מדוייק כסברא זו, "השותפין שרצו לעשות מחיצה בונים את הכותל", הם רצו אמנם מחיצה, אבל מה הם בונים? כותל, כי אחרת זה לא מחיצה. הדברים מדוייקים להדיה ברא"ש באות ה', הגמרא לקמן שואלת "הכל כמנהג המדינה לאתווי מאי?" "לאתווי אתרא דנהיגי בהוצא ודפנה". הרא"ש מביא את דברי ר"ת דאם נהגו בפחות מהוצא ודפנה מנהגם מנהג שטות הוא ולא עבדין ליה. אבל כאשר נהגו בהוצא ודפנה "אף זה נמי קרוי מחיצה **במקום שנהגו בו**". חכמים הגדירו שמחיצה זה כותל דווקא, רק שאם נהגו בהוצא ודפנה זה מחשיב את זה לכותל.

הזכרנו את דברי הרמב"ן שהכל כמנהג המדינה, זה המנהג לבנות את כותלי **הבתים** "כמנהג בנייני העיר ולא חצרות העיר". שיטה זה מובנת לפי דברינו שחכמים תיקנו לבנות דווקא כותל ורק זה חשיב מחיצה, וכותל ודאי נקבע לפי בנייני העיר. אך הקשינו מדברי הרמב"ן שסובר שאם נהגו בפחות מהוצא ודפנה מהני הרי זה ודאי לא חשיב כותל.

שיטה ג' במאירי שצריך לבנות גויל, לכאורה קשה מדוע צריך גויל הרי לסלק היזק ראייה מספיק הוצא ודפנה?

במשנה מדוייק קצת כשיטה זו כי גויל נכתב ראשון ברשימת הכתלים, משמע שעיקר שם כותל הוא גויל.

מנהג המדינה, מהו גידרו?

ראינו חמש סיבות מדוע יש חיוב לבנות כותל והסבה החמישית הייתה מנהג המדינה.

שאלה בסיסית האם מנהג המדינה בא להחמיר או להקל או שני הדברים גם יחד?

לפי המאירי כשאין מנהג סגי לבנות כותל כל דהו לפי החכמים של אותו דור א"כ כשיש מנהג של גויל, המנהג בא להחמיר. לפי רבינו יונה שכשאין מנהג בונים לבינים, אזי המנהג בא גם להקל וגם להחמיר, נהגו בגויל בא להחמיר, בהוצא ודפנה, להקל. לפי היש אומרים במאירי שצריך לבנות גויל כשאין מנהג, אזי המנהג לכאורה בא להקל. [חיפשתי הרבה בראשונים או אחרונים, מה הדין אם יש מנהג לבנות כותל מסוג יותר עבה מגויל אולי גם אז הולכים אחרי המדינה?!].

מנהג המדינה והיזק ראייה, הקשר ביניהם?

מהו הקשר בין מנהג המדינה למשנתנו, האם יש דין אחד של סילוק היזק ראייה ויש דין שני של מנהג המדינה ואין קשר בין הדברים אלא שניהם יחד מגדירים את החיוב שלי מה לעשות. לפי זה אין צד לומר שמנהג המדינה בא להקל כי חכמים חייבו לבנות כותל לסלק היזק. או ששני הדינים מחוברים זה לזה חכמים חייבו אותי לבנות לפי מנהג המדינה, איזה סוג כותל תבנה? לפי מנהג המדינה.

ישנם ארבעה נידונים בראשונים בעניין מנהג המדינה (מעבר למה שכתוב מפורש בגמרא לגבי המנהג לבנות בהוצא ודפנה):

- א. נהגו בגוויל יותר משישה טפחים, שאומר תוס' שאין צורך בכך ולכן א"א לחייב לפי מנהג זה.
- ב. נהגו בגוויל פחות משישה טפחים, דעת תוס' דסגי. הרא"ש והרמב"ן חולקים, דכמו שיותר משש לא אזלין בטר מנהג ה"ה בפחות משש, דחשיב מנהג גרוע ולא אזלין בתרא.
- ג. נהגו בפחות מהוצא ודפנא מחלוקת ר"ת והרמב"ן.
- ד. נהגו שלא לבנות בכלל, ע"ז מביא הרא"ש שתי שיטות, שיטת היד רמה שלא מהני המנהג.

סברת השיטות

א. כאשר יש מנהג לבנות יותר משישה טפחים, אם נאמר שמנהג המדינה זה סיבה עצמאית לחייב, א"כ מדוע לא ניתן לחייב לפי המנהג לעשות יותר משישה טפחים? צריך לומר, שגם למנהג המדינה יש גבול ואם המנהג הוא לא לצורך תשמישים נורמלים הוא לא יכול לחייב.

ב. מנהג בפחות משישה טפחים, היה צד לומר שלבינים שלשה עדיף מגוויל פחות משישה כי הכותל עלול ליפול ותהיה בעייה של היזק ראייה. אבל תוס' בדף ג' ד"ה "ארבעה אמות גובה" בשם ר"ת סובר אחרת, שודאי גזית פחות משישה עומד כלבנים, הבעייה שבני אדם כשבונים גזית הם רוצים כותל עבה יותר. כלומר נידון הסוגיה בגוויל פחות משישה טפחים זה במנהג המדינה ולא בהיזק ראייה. ר"ת לשיטתו בסוגייתנו שאומר שאם נהגו בגוויל פחות מארבע בונים כי זה עומד כמו לבנים. מה הסברא שגוויל ארבע לא יועיל כפי שיטת הרא"ש והרמב"ן (הרי אין היזק ראייה, ומקיים את מנהג המדינה)? הזכרנו את הרא"ש שכאשר בונים באמצע לא יכול לטעון שחפץ בהוצא ודפנה כי השני יכול לטעון שאינו רוצה לעשות מעותיו אנפראות. גוויל של שלשה טפחים, הוא עולה כמו לבנים או לא? הוא עולה יותר אז השכן יכול לטעון אני מוכן לשלם על כותל רק בצורה שבה הוא מושלם או גוויל שש, או לבנים שלש, משהו ביניים אני לא מוכן, בדיוק כמו שהרא"ש אמר שיש טענה של איני רוצה לעשות מעותיי אנפראות.

ג. פחות מהוצא ודפנה לר"ת זה מנהג שטות, לרמב"ן אפשר לבנות אם כך נהגו. מדוע נחלקו בדין זה? את טעמו של ר"ת ניתן להבין בשני היבטים: א. בעייה של היזק ראייה, כי המחיצה תיפול וביני וביני יהיה היזק ראייה. ב. דאינו רוצה לעשות מעותיו אנפראות. הרמב"ן שחולק הולך לשיטתו שא"א לבנות כותל דק שמא יהיה היזק ראייה, לכן חייבים לומר שהרמב"ן הבין שבכותל דק אין בעייה של שמא הוא ייפול בינתיים ותהיה בעייה של היזק ראייה, (אלא למד שהבעייה היא מצד שלא רוצה לעשות מעותיו אנפראות).

ד. כאשר לא נהגו כלל לבנות האם יש תוקף לאותו מנהג או לא? הרמה לקמן בדף ד' אות ל"ט כותב שלא יעזור שנהגו שלא לבנות כי עדיין יש איסור של היזק ראייה. אבל הרא"ש מביא שתי שיטות אחת סוברת שמהני, והרא"ש עצמו סובר שלא מהני. כך מביא גם הרשב"א דלר"ת שסובר בסוגיין דלא מהני מנהג לבנות פחות מהוצא ודפנה א"כ ה"ה לא יהני אם יש מנהג שלא לבנות כלל. לרמב"ן שסובר שאם נהגו בפחות מהוצא ודפנה חשיב מנהג אולי גם יועיל אם נהגו שלא לבנות כלל, אבל לר"ת לכאורי לא יועיל המנהג. אבל הראש מצד אחד סובר כר"ת לגבי מנהג של פחות מהוצא ודפנא ומאידך יש לו צד שיועיל מנהג שלא בונים כלל? תשובה לדבר, הרא"ש לשיטתו שהבעייה בבנייה פחות מהוצא ודפנה, שלא חפץ לעשות מעותיו אנפראות (ולא החשש של שמא המחיצה תיפול ויהיה היזק ראייה ביני וביני), אבל אם לא נהגו כלל אז לא מתחיל הטענה של איני רוצה לעשות מעותיי אנפראות כי אין מעות, הרשב"א שהקשה סובר שהבעייה בפחות מהוצא ודפנה היא שמא המחיצה תיפול ויהיה היזק ראייה עד שהם יתעצמו בבי"ד א"כ כשאין כותל כלל ודאי שתהיה בעייה של היזק ראייה. א"כ

נמצא שהנידון הרביעי תלוי ביסוד המחלוקת שבנידון השלישי.

הזכרנו ברמב"ן שמבאר שהולכים אחרי מנהג הבנייה של כותלי הבית. מבואר שחכמים תיקנו כותל גמור, א"כ איך מהני לפי הרמב"ן כותל שהוא פחות מהוצא ודפנה הרי לכאורה זה מפקיע את החיוב של חכמים לבנות כותל??? תשובה לדבר שחכמים תיקנו לבנות כותל יש פה שני חיובים: מחד לסלק היזק ראייה ומאידך יש חיוב לבנות כותל. מנהג המדינה לא יכול לעקור את החיוב לסלק היזק ראייה, מנהג מדינה יכול לסלק רק חיוב ממוני ולא איסורי. ולכן לפי הרמב"ן מנהג לא לבנות לא מועיל כי יש עדיין היזק ראייה, אבל מנהג לבנות פחות מהוצא ודפנה מועיל. אבל לאחרונים שסוברים שכל סיבת החיוב הוא ממוני גרידא לכן מנהג שלא לבנות יועיל. אלו הם בעצם דברי הסמע שהזכרנו בראשית הדברים, האם האיסור תלוי בממון או לא. ר"ת והרא"ש למדו שמנהג המדינה רק מגדיר שגם דבר דק הוא כותל, בתוך חיוב חכמים, אבל אין לו כח לעקור אפילו את חיוב הכותל.

נחזור לשיטה שמביא המאירי שכשאין מנהג בונים גוויל, לפי זה א"כ מה עושה המנהג לכאורה להקל, או אפשר לומר שזה מגדיר שגם כותל יותר דק יש לו שם של כותל, כלומר שם כותל בעצם זה גוויל, רק שגם לפחות מכך אם יש מנהג יש לו שם כותל.

סיכום הדברים:

חידוש ראשון אמרנו שבעצם יש תקנת חכמים לבנות ולא דווקא חיוב לסלק היזק ראייה.

חידוש שני, מה לבנות? כותל. לפי"ז יובנו דברי הראה שהזכרנו בשיעור השני שיכול לטעון שחבירו לא יכנס לתוך שלו אפילו אם רוצה לבנות כותל עבה כי הוא רוצה לסמוך קורות על הכותל, והקשה הט"ז דלכאורה מהיכן צמחה זכות זו הרי סוף סוף הוא מסלק את היזק הראייה? תשובה לדבר חכמים תיקנו לבנות כותל גם אם סילק את היזק הראייה, נכון שהסיבה השורשית היא היזק ראייה אך לאחר שיש את הסיבה הזו יש חיוב בעצם לבנות כותל.

הבאנו את דברי הרש"ש שכל אחד בונה לפי חלקו בחצר, שאלו האחרונים אם נדרש לסלק היזק ראייה אז מה איכפת לי כמה חלק יש לו בחצר? תשובה לדבר, השאלה נכונה אם התקנה היא רק לסלק היזק ראייה, אבל אם זה דין לבנות כותל בעצם אז ודאי שהולכים כל אחד לפי חלקו כי זה חיוב ממוני.

- [\[מסכת ב"ב פרק א 1\]](#)

Source: <https://bilvavi.net/shiur/006> גמרא בבבא בתרא עיין-

Links

[1] <https://bilvavi.net/gemara.bb>